

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De industrijs miserationum. Ac primum, quid circa personas, & res
considerandum. Capvt XLI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

tiuntur, quales sunt amor, desiderium, ira, inuidia, pudor, lætitia, & ea, quæ hic principem locum obtinet miseratio. Extant, & fictæ lachrymæ, quas tanquam ex vero affectu hypocritæ nonnunquam ciete solent, quales sunt Polydori in Hecuba apud Euripidem. Multi enim administris cerebri humoribus, quod ait ingeniosus Poeta.

Vt flerent oculos erudiere suos.

De industriis miserationum.

Ac primum, quid circa personas, & res considerandum.

CAPVT XII.

Lachrymula vis.

Lachryma nihil fermè tenuius esse videtur, utpote, quæ sit aquæ guttula quamprimum exarescens; Tam violenta tamen plerunque in intimos sensus, mentesque permeat, ut ea ipsa emolliat, quæ nullis viribus expugnari posse videbantur.

Non est igitur minimi ingenij, nec industria, hos motus appositè concitare. Frustra sudant multi, & omnem (quod aiunt) lapidem mouent, ut lachrymas excutiant, cum tamen se potius deridendos in sua flebili monodia præbeant, quam illos fletus exprimant.

Delicata est omninò hæc permotio, atque ut violentia, & imperio reprimi non potest, sic neque importunis clamoribus, & exultatibus excitari.

Nihil opus est multum monere auditorem ut flet, non iustus hic erumpit, sed suoapte ingenio excitatus, sensim, & leniter eliquatur affectus. Loquaces illi sapius, & flebiles nugatores sicis audientur oculis. Vna però sententia cum affectu pronuntiata, vel silentium ipsum cum decoro actionis efficiet, quod verbosa minimè poterit oratio.

Hoc igitur motu, ut congrua ratione uti possimus, primum personarum, si quando aliàs diligens habenda est ratio.

Parum apti sunt, ut iam dixi, ad miserationis affectus, primum summè felices, qui nihil dum in rebus humanis acerbitatis, sed compositis ad arbitrium omnibus, secundissimos cursus tenere; nihil enim ad se lachrymas attrinere putant, sed perpetuæ cuiusdam securitatis imagine, aliorum miseras negligunt, & nihil durius ad auriculas aduertunt.

Secundum locum tenent, qui in extremas deuenere calamitates, ut iam neque timendi, neque sperandi ullam occasionem habeant, sit enim nescio quo pacto, ut diutinis malorum sensibus hebetati, ad flexibiles motus obstupefiant.

Tertiò numerantur homines acutuli, prudentes, ingeniosi, fati, veteratores, eruditi, qui rarius, & difficilior istos affectus admittunt, ita sunt alijs rebus affluenti.

Contra ad lachrymas procliuus sunt, primum boni viri, secundum vetus Græcorum nec ad leproverbiū, Ἀγαθὸν δ' ἀπὸ δ' ἀποροῦ ἀνδρῶν χυμῶν. *chrym.* Habent enim cereas animas, & ad miserationum motus flexibiles.

Deinde, multa olim, & grauiam passi ceterorum miserijs, ubi occurrerint promptius commouentur. Reddit enim prioris fortunæ quoddam vestigium, & imago, quæ intimis implicita sensibus misericordiam in aliorum casibus, ex fortunæ similitudinæ facilius excitat.

His accedunt imbecilles qui que, & timidi, ut senes, pueri, scemina, orbi, debiles, ex suo enim statu alios metiuntur, & dum timent, ne quid sibi miseriarum eueniat, ad alios miseratione subleuandos longe sunt paratiores.

Addo omnes, qui bonis artibus, & teneris studijs sunt inuoluti, nisi fortè rebus similibus audiendis affluenti incipiunt ista negligere. Hoc igitur imprimis nauo, & prudenti oratori considerandum erit, cum quibus aget personis, ne corneas fibras frustra conetur titillare, sed eas impellat, quæ tanquam nubes aqua factæ, & leniter à ventis agitata, in miserationes & fletus facilius resoluantur.

Quod autem attinet ad ea, quæ vulgo miserationes concitare solent in genere, sunt omnia ἀναίρητα, ut appellat Aristoteles, hoc est, quæ perdendi perimendique vim habent: quales sunt morbi, alimenti indigentia, senectus, supplicia, cruciatus, solitudo ab amicis, deformitas, & debilitatio membrorum, mentis alienatio, & cætera, quæ in animos corpora, & fortunas cadere solent, quorum malorum amplissima seges, & nusquam in alijs animantibus, quam in homine fecundior.

Augentur porò ista ab adiunctis, vel personarum, vel locorum, vel temporum, vel finis, vel modi.

Personarum, ut si maxime innocens sit, qui miser est, si nobilis rei militaris gloria, si sapientia, si

Qui ad miserationes inepti. Vide Arist. 2. Rhet.

Qua miserationes concitare solent in genere

Fundamentum miserationis

etiam, & optimarum artium disciplinis excultus, si specie corporis, si affabilitate sermonis, si morum candore, gratia, simplicitate, & cæteris ornamentis, quibus vulgo homines commendari solent, præstiterit, si familiaris, si similis ætate, genere, dignitate, hæc sensum doloris efficiunt molliorem.

Deinde etiam augetur miseratio, si ab indignissimis hominibus, & ab ijs, quos beneficijs deuinxerat, præter omnium cognitionem illata sit iniuria.

A loco. Si eos habeat miseriarum suarum spectatores miser, quos minime velit, si in loco, qui minime eum deceat, & cruciatuum acerbitatem augere possit.

A tempore, si noua, si extra tempus iniuria sit illata, ut si tener scroculus in ipso ætatis limine fuerit demessus, cum iam ad magnas spes pubescere inciperet, eo magis despectus: Et hoc in funere Pulcheriæ plurimum luger Gregorius Nyssenus.

Gregor. Nyss. in funere Pulcheriæ.
Nostis (inquit) teneram hanc columbam,
 Quæ in nido regio nutriebatur, quæ iamprimum quidem nidioribus pennis volucris euadebat, sed ætatem gratijs, & virtutibus excellerat: ut relicto nido discesserit, ut ex oculis nostris auolauerit, ut eam inuidia repente de manibus nostris raperit, siue columbam hanc dicere oportet, siue edolumbam florem, qui nondum quidem toto suo splendore ex gemmis, ac vaginis emerisset, sed partim quidem iam enituisset, partim verò in lucem emeriturus speraretur: Nec eo minus in exigua sui parte mirum in modum resplenderet, ut repente in gemma emarcuerit, &c.

A fine. Si qui patitur Dei amore, & virtutis conseruandæ gratia patiatur, quales sunt martyres, quorum ideo cruciatus honestatis causa suscepti ad misericordiam mouendam efficacissimi sunt.

Multa postremo in modo, & cæteris circumstantijs contingunt: ut boni, quid alicui euenire, multa perperlo, cum iam nullus futurus sit futurus. Qualia fuerunt regia munera ad Diophitum iam mortuum missa. Velyiuo quidem magnam esse opulentiam, verumtamen eum in phrenesi lapsam, nihil eorum sentire. Quales esse poterant Nabuchodonosori purpura, Sceptra, Sellæ Regiæ, quarum xerum vsum mentis impos, errans in solitudinibus minime percipere poterat.

Hæc sex sunt mirationis obiecta, in quibus

minimus labor est, occurrunt enim proutius, quam cætera, sed penes modum grauior, & impensior cura versari solet.

De concitatione miseratiois per Characterisimum.

CAPVT XLII.

Facilis est omnino, & expedita miseratiois, ac lachrymarum concitatio. Cum ipsi ante oculos miseri videntur, & ea doloris edunt signa, quæ in his angustijs natura solet egerere.

Quando autem hæc desunt, danda est singularis opera, ut eorum, quæ gesta sunt characterisimus, & descriptio quam artificiosissime fiat, quo res ante oculos poni videatur.

Notandum est autem in hoc genere duplicem iniri viam, alij enim (ut cum Quintilianus miseratiois per descriptionem loquar) in malis sunt ambitiosi, & quicquid narrant copiosa admodum, figurataque oratione diffundunt.

Alij in hac re parciores rem quam apertissime, sine vllis superiectionibus exponunt, & moderatis affectibus opportunè distinguunt, in quo perunque miseratiois digniores videntur, quod minime sint queruli, & in rebus amplificandis profusi. Talia sunt illa Quintilianiani commemorata superius.

Mibi filius minor, quantum egressus annu, ut in malis agerem, prior alterum ex duobus eruit lumen. Non sum ambitiosus in malis, nec agere lachrymarum causas volo, utinamque esset ratio minuendi, sed dissimulare, qui possum quid ille gratiæ in vultu, quid iucunditatis in sermone, quos ingenij igniculos, quam præstantiam placidæ (& quod scio vix posse credi, tantum altæ mentis ediderit).

Vide quam modesta oratio, & ideo apud eruditos præsertim aures est ad affectus magis efficax. Satis enim, & cū magno affectu expressa videtur his verbis orbitas. *Ut in malis agerem, prior alterum ex duobus eruit lumen.* Iam quàm aptè ista post verecundam orationem subiunguntur. *Sed dissimulare, qui possum, quid illi gratiæ, ut non apparatus, sed dolore expressus, reluctante etiam animi grauitate, videatur affectus.* Hæc autem prudenter in-texta. *Nec augere lachrymarum causas volo, utinam esset ratio minuendi.* Dissimulat enim, se.

Concitatōis per descriptionē via duplex.